

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року №384
(у редакції наказу Міністерства
освіти і науки України
від 05 червня 2013 року №683)

Форма № Н – 3.03

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

ПРОГРАМА **нормативної навчальної дисципліни** **«ДЕРЖАВНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ»** **підготовки бакалавр** **напряму 6.030601 «Менеджмент»**

Харків
ХНУМГ
2013 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Харківським національним університетом міського господарства
імені О. М. Бекетова

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

д.держ.упр., проф. В. М. Бабаєв,
д.е.н., проф. М. М. Новікова,
к.держ.упр., доц. С. О. Гайдученко

Обговорено та рекомендовано до затвердження Науково - методичною
радою факультету менеджменту за напрямом підготовки
6.030601 – «Менеджмент».

Протокол № 1 від «29» серпня 2013 року.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку менеджмент (спеціальності) «Менеджмент організацій і адміністрування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є управлінські відносини на макро- та мезорівнях; основні тенденції, загальні закономірності та методологія державного та регіонального управління.

Міждисциплінарні зв'язки: Економічна теорія, Філософія, Основи менеджменту, Право, Регіональний менеджмент, Стратегічний менеджмент, Менеджмент організацій і адміністрування.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади державного та регіонального управління.

Змістовий модуль 2. Менеджмент органів державної влади.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» є формування у студентів сучасного мислення та спеціальних знань у галузі управління на національному та регіональному рівнях; набуття умінь та формування компетентностей, необхідних для виконання функцій та реалізації повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Державне та регіональне управління» є:

- здійснення аналізу сучасних вітчизняних і зарубіжних теоретико-методичних підходів до державного управління на центральному та регіональному рівнях;

- визначення системи державного центрального та регіонального управління та змісту її основних складових;

- визначення та обґрунтування основних функцій державного центрального та регіонального управління: формування фінансової основи державного управління;

- обґрунтування сукупного потенціалу регіональних ресурсів, як матеріальної основи державного розвитку;

- формування теоретико-методичного забезпечення формування концепції, стратегії та програм економічного та соціального розвитку різних рівнів управління.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- теоретико-методологічні засади формування загальнодержавної та регіональної економічної політики;

- закономірності управління на державному та регіональному рівнях;
- особливості державного управління в різних сферах суспільного розвитку та на різних рівнях;
- методичні та організаційні основи управління розвитком країни;
- існуючі моделі державного управління, вітчизняну систему органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх компетенції;
- внутрішню організацію, функції та повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- законодавчі та нормативно-правові засади діяльності центральних та регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

вміти :

- застосовувати сформоване економічне мислення та світоглядність у аналізі функціонування та розвитку соціально-економічних процесів на рівні держави та її регіонів;
- здатність визначати цілі та пріоритетні напрямки діяльності стосовно державного та регіонального управління; здатність розробляти концептуальні засади реформування системи державного управління;
- формувати напрями вдосконалення управління національним та регіональним розвитком.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 години / 3 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади державного та регіонального управління

Тема 1. Основи теорії державного управління. Предмет та завдання начальної дисципліни

Соціальна природа поняття «державне управління», його мета та зміст. Ознаки державного управління. Функції державного управління. Державне управління як системне суспільне явище. Суб'єкти та об'єкти державного та регіонального управління, предмет вивчення. Основні теорії державного управління.

Еволюція дослідження предмета державного та регіонального управління. Державне та регіональне управління у системі суспільних наук, інші науки і галузі знань. Поняття, система та завдання державного та регіонального управління як навчальної дисципліни. Методологія та методи вивчення державного та регіонального управління. Мистецтво управління. Структура курсу «Державне та регіональне управління».

Тема 2. Державна влада та державне управління

Держава як керуюча система. Унітарна та федеративна організація державного управління. Державна влада як складова державно-владного

механізму. Функції держави та державне управління. Державне управління як система, що розвивається. Принципи державного управління.

Цілі державного управління, їх юридичне та ресурсне забезпечення. Функціональна структура державного управління. Сутність і класифікація функцій державного управління. Характеристика загальних (основних) та спеціальних (спеціалізованих) функцій. Допоміжні функції. Основні напрями діяльності в системі державного управління.

Поняття та класифікація методів державного управління. Організаційно-розпорядчі (адміністративні) методи, їх переваги та недоліки. Економічні методи та їх інструменти. Правові методи. Соціально-психологічні та неформальні методи впливу. Сутнісні характеристики (рисни) організаційної структури державного управління.

Моделі державного управління: світовий досвід. Структура державного управління у розвинутих країнах світу: інституційний, функціональний та організаційний аналізи; центральні, регіональні та місцеві органи управління, їх ієрархія, проблеми взаємодії.

Тема 3. Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку

Державне регулювання економіки, його цілі, функції, об'єкти. Роль держави у розвитку підприємництва. Державне регулювання структурної перебудови національної економіки. Конкурентна та інноваційно-інвестиційна політика держави, методи та інструменти. Засоби впливу на розвиток промислового і сільськогосподарського виробництва, сфери обігу і торгівлі. Управління зовнішньоекономічним сектором.

Особливості управління соціальною сферою. Соціальна політика держави: необхідність, сутність, цілі та принципи. Основні об'єкти та складові державної політики. Моделі соціальної політики. Методи впливу держави на розвиток соціальних відносин. Основні напрями соціальної політики держави щодо економічно активного населення. Діяльність держави щодо вразливих верств населення. Формування системи соціального захисту. Завдання державного регулювання розвитку елементів соціальної інфраструктури.

Державне управління в адміністративно-політичній сфері. Національна безпека та державне управління.

Державне управління у соціально-культурній сфері. Державне управління у сфері освіти, молодіжної політики, культури, науки, туризму, спорту, охорони здоров'я. Вплив держави на розвиток інформаційного простору, формування суспільної свідомості. Державне управління і сфера особистого життя людини.

Тема 4. Роль різних гілок влади у процесі державного управління

Законодавча влада в системі державного управління. Поняття, склад і структура парламенту, його повноваження. Державне управління і виконавча влада: поняття, співвідношення, взаємозв'язок. Роль виконавчої влади в управлінні. Види органів виконавчої влади, їх класифікація. Уряд і державне управління. Міністерства, комітети, інші державні інституції у системі виконавчої влади.

Судова влада у системі державного управління. Поняття і роль судової влади у суспільстві. Судові органи і судові системи. Здійснення судової влади.

Сутність і види контролю у суспільстві. Контрольна влада у системі управління, її органи та форми діяльності.

Тема 5. Державне управління на регіональному рівні

Регіональне управління: сутність, цілі та функції. Історичні форми управління регіональним розвитком. Державна регіональна політика: поняття, сутність і принципи.

Основні напрями регіонального управління: управління природно-ресурсним потенціалом регіону, управління фінансовими, трудовими ресурсами. Вплив органів державного управління на промислове і сільськогосподарське виробництво в регіоні, функціонування регіональних ринків. Управління інноваційною діяльністю. Роль державного управління щодо розвитку соціальної інфраструктури регіону.

Механізми реалізації регіональної економічної політики. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально-економічного розвитку регіонів. Державні та регіональні програми. Історичний досвід та особливості функціонування та управління територій із спеціальним статусом.

Роль органів державного управління та місцевого самоврядування в економічному розвитку регіону. Централізація та децентралізація влади в системі місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 2. Менеджмент органів державної влади

Тема 6. Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні

Історичний досвід державного управління в Україні. Конституційна модель розподілу влади в Україні. Верховна Рада та державне управління. Інститут Президента та державне управління. Органи виконавчої влади України: загальна характеристика, управлінські зв'язки. «Субординація», «координація» і «реординація» між органами виконавчої влади.

Тема 7. Центральні органи державного управління

Права, компетенція, функції центральних органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України: структура і компетенція. Міністерства України та їх повноваження. Державні комітети (державні служби) України та інші центральні органи виконавчої влади: їх статус, функції.

Територіальні органи центральних органів виконавчої влади: права, компетенції, функції. Централізація та децентралізація у структурній організації державного управління.

Тема 8. Регіональні органи державного управління

Місцеві державні адміністрації в системі державного управління. Основні завдання, правовий статус, компетенції місцевих державних адміністрацій. Повноваження, порядок формування та роботи місцевих державних адміністрацій. Структура місцевих державних адміністрацій, їх діяльність. Відносини місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків.

Управління факультативними територіальними одиницями. Господарсько-правовий механізм діяльності територій із спеціальним статусом.

Тема 9. Місцеве самоврядування та його роль у державному управлінні

Історичний аспект та конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні. Державна політика у сфері місцевого самоврядування. Правовий статус органів місцевого самоврядування в системі державного управління. Сучасна система місцевого самоврядування в Україні: територіальна громада, представницькі органи місцевого самоврядування, виконавчі органи місцевого самоврядування, посадові особи місцевого самоврядування. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування. Особливості здійснення самоврядування в містах Києві та Севастополі.

Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, Європейська Хартія місцевого самоврядування та проблеми функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні.

Тема 10. Внутрішня організація та управління органів державної влади

Загальнотеоретичні аспекти організації роботи органів публічної влади в Україні. Орган влади як об'єкт організації державного управління. Організація як процес і функція державного управління.

Сутність і особливості менеджменту органу державної влади. Стратегічне управління та формування програми діяльності органу державної влади. Функціональний аналіз та контролінг діяльності органу державної влади. Інформаційне та комунікаційне забезпечення внутрішньої організації органу державної влади. Підготовка та прийняття управлінських рішень в органах виконавчої влади. Зв'язки з громадськістю в системі управлінської діяльності органу державної влади. Роль та місце керівника в управлінні органами виконавчої влади. Сутність лідерства в державному управлінні. Забезпечення законності в державному управлінні. Специфіка юридичної відповідальності в державному управлінні.

Тема 11. Державна служба в Україні

Державна служба: поняття, риси, функції, принципи, види, організація. Система правових актів про державну службу та правовий статус державних службовців. Класифікація посад державних службовців. Проходження державної служби та управління державною службою. Атестація державних службовців. Етика поведінки державних службовців. Управління державною службою. Державна кадрова політика. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців.

Тема 12. Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади

Поняття ефективності в державному управлінні. Чинники та критерії ефективності державного управління. Загальна соціальна ефективність державного управління. Ефективність діяльності управлінських органів і посадових осіб. Економічна оцінка ефективності функціонування органу державної влади. Демократичні процедури визначення ефективності державного управління.

Державний контроль у сфері виконавчої влади в Україні, його зміст та правові засади. Види контролю. Здійснення державного контролю щодо виконавчої влади з боку суб'єктів інших гілок влади: парламентський контроль, прокурорський нагляд, судовий контроль, адміністративний нагляд міліції. Громадський контроль за діяльністю органів державного управління.

Тема 13. Відносини органів публічної влади в системі державного та регіонального управління

Основні напрями взаємодії центральних та регіональних органів державного управління та органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами і організаціями. Взаємовідносини органів державної влади й місцевого самоврядування із судовими та правоохоронними органами: органами Служби безпеки України, органами прокуратури, органами внутрішніх справ.

Взаємодія органів державного управління та органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями. Здійснення нагляду за діяльністю громадських об'єднань. Організація роботи із запитами громадян. Адміністративні послуги органів виконавчої влади та їх правове регулювання. Залучення громадськості до участі в управлінні державними і суспільними справами та контролі за функціонуванням органів влади.

Тема 14. Розвиток системи державного та регіонального управління

Проблеми взаємовідносин гілок державної влади в Україні у процесі управління. Необхідність реформування системи державного та регіонального управління. Державне та регіональне управління в контексті трансформаційних та глобалізаційних процесів. Соціально-ринкова трансформація України та завдання держави щодо формування ефективної системи управління на різних рівнях державного управління. Реформування системи державного управління відповідно до стандартів публічного адміністрування, прийнятих в Європейському Союзі та країнах розвиненої демократії.

Суть та основні напрями адміністративної реформи в Україні. Концептуальні засади реформування центральних та місцевих органів влади, напрями вдосконалення управління регіональним розвитком. Базові форми децентралізації управління. Формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління. Запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян.

3. Рекомендована література

1. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики : монографія / В. Д. Бакуменко. – К. : Вид-во УАДУ, 2000.

2. Василенко И. А. Государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия : учеб пособ. / И. А. Василенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Логос, 2000. – 200 с.

3. Воронкова В. Г Менеджмент в держаних організаціях : навч. посібн. / В. Г. Воронкова– К. : ВД «Професіонал», 2004. – 256 с.
4. Глен Райт. Державне управління / Глен Райт. – К., 1994. – 113 с.
5. Державне управління та державна служба : словник-довідник / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2005. – 208 с.
6. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / кол. авт; відп. ред. проф. Н. Р. Нижник. – К. : УАДУ при Президентіві України, 1997. – 448 с.
7. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с.
8. Державне управління: основи теорії, історія та практика: Навчальний посібник/ В.Д. Бакуменко, П.І. Надолішній, М.М. Іжа, Г.І. Арабаджи / За заг. ред. Надолішнього П.І., Бакуменка В.Д. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.
9. Дзюндзюк В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій : монографія / В. Б. Дзюндзюк. – Х. : ХарРІ УАДУ «Магістр», 2003. – 236 с.
10. Желюк Т. Л. Державна служба : навч. посібн. / Желюк Т. Л. – Луцьк : ВД «Професіонал, 2000. – 558 с.
11. Круш П. В. Регіональне управління : навч. посібн. / Крупі П. В., Кожем'яченко О. О. – К. : ЦУЛ, 2007. – 248 с.
12. Лазор О. Д. Основи місцевого самоврядування : навч. посібн. / Лазор О. Д. – К. : ЦУЛ, 2003. – 432 с.
13. Мельник А. Ф. Державне управління : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2009. – 582 с.
14. Малиновський В. Державне управління : навч. посібн. / В. Малиновський – Луцьк : РВВ «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 558 с.
15. Ординський В. Л. Управління в органах виконавчої влади : навч. посібн. / Ординський В. Л., Кисіль З. Р., Ковалів М. В. – К. : ЦУЛ, 2008. – 296 с.
16. Свирский Б. М. Государственное строительство и местное самоуправление в Украине : учеб. пос. / Свирский Б. М. – Х., 2001. – 487 с.
17. Уткин Э. А. Государственное и муниципальное управление / Уткин Э. А., Денисов А. Ф. – М. : Ассоциация авторов и издателей «Тандем», Изд-во «ЭКМОС», 2001. – 365 с.
18. Чиркин В. Е. Государственное управление. Элементарный курс / Чиркин В. Е. – М. : Юристь, 2001. – 320 с.
19. Якубовський О. П. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії : моногр. / О. П. Якубовський, Т. А. Бутирська. – О. : ОРІД НАДУ, 2004. – 196 с.
20. Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. – Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002 – 532 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання усні опитування на практичних заняттях; письмові контрольні роботи, письмова залікова робота.

Навчальне видання

Програма нормативної навчальної дисципліни

«Державне та регіональне управління»

підготовки бакалавр

напряму 6.030601 «Менеджмент»

Розробники: **БАБАЄВ** Володимир Миколайович,
НОВІКОВА Марина Миколаївна,
ГАЙДУЧЕНКО Світлана Олександрівна

В авторській редакції

Комп'ютерне верстання: *Н. Ю. Гаврилiна*

План 2013, поз. 556 а

Підп. до друку 02.12.2013 р.

Друк на ризографі

Тираж 3 пр.

Формат 60х84/16

Ум. друк. арк. 0,2

Зам. № 9343

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №4064 від 12.05.2011 р.